

AFRIKA: Gåta utan svar

Den väldiga svarta kontinenten och dess bebyggare är så "annorlunda", att man inte kan bedöma dem efter västerländska nörmer. Och det kan hända att ryssarna missbedömer den världssamma känslolösa som nu sveper fram över Afrika

Sammandrag ur Saturday Evening Post STEWART ALSOP

liksom även i stora delar av Asien. För det tredje är det tonheten. I Europa och Amerika är det lätt att se från luften hur jordens yta har förändrats under människans händer.

Men man kan flyga i timtäl över Afrika utan att upptäcka några spår av mänskligt liv. Landet ser ursprungligt ut, oberört som i tidernas morgon.

Alla tre intryckten är i stort sett riktiga. Det tropiska Afrika är större till ytan än Europa och USA tillsammans, men de 22 miljonerna kvadratkilometer mellan Sahara och Limpopofoden bebos av mindre än 170 miljoner människor. Föklaringen är mycket enkel: jorden är dålig. Myllan är

(Eftersökt författnare)

23

Juli 1961

Det Bästa ur Reader's Digest

tunn och syrlig. Det tropiska Afrika är, kort sagt, ogästvänligt mot mäniskor. Detta faktum förklarar en händel.

Det förklarar till exempel det fenomen som kallas "Wawa". Ordet (som är uttrykt "West Africa Wins Again" — Västafrika vinner igen) är påhittat av britterna, men själva fenomenet — det svarta Afrikas speciella förmåga att göra livet sunt för icke-afrikaner — är allafrikanskt. Saker och ting går på tok ibland även på andra håll i världen: folk man har stämt möte med uteblir, bilar går sönder, man blir lurad i butiker, skjortor kommer bort i tvätten. Men i det svarta Afrika träffar sådana där förgökigheter inte bara ibland. De inträffar *alltid*, till och med förförjelse för afrikanerna, som samlas i stora skaror för att göta sig och skratta åt den dumme vite mannen.

Slarv och sorglös lättja är ofrämkomliga realiteter i Afrika. Det är nödvändigt att förstå *varför* det är så — om man vill förstå något alls av det tropiska Afrika. Folk som bott där länge svår på att efter en tids vistelse i den tropiska hettan och fuktigheten upphör hjärnan att fungera förnuftigt. De flesta icke-afrikaner känner sig alltid smält kraselliga i det tropiska Afrika. De är kanske inte direkt sjuka, men de är inte riktigt friska heller.

Fleralet afrikaner är inte heller friska, och skrämmande många är till och med mycket sjuka. "Att vara sjuk är det normala", skriver George Kimble i sitt Ypperliga arbete om det tropiska Afrika. "Det börjar vid födseln och fortsätter till döden. Och den

är, kort sagt, ogästvänligt mot mäniskor. Detta faktum förklarar en händel.

Under sådana förhållanden ter sig "Wawa" som något ganska naturligt. Man kan inte begära av sjuka mäniskor att de ska vara mönster i energi och duglighet. Det förvånande är att de flesta afrikaner är så pigga och glada som de faktiskt är. Det skulle också vara därför att vänta sig av en styrelse som bedrivs enligt "Wawa"-metoden att den ska vara ett mönster av upplyst och effektiv parlamentarisk demokrati. Det första som vill försöka förstå vad som händer och sker i Afrika måste lära sig att alltså helt enkelt, att inte domma Afrika efter västerländska normer. Denna lärdom blir ytterligare understrucken om man lämnar de europeiska städerna bakom sig och beger sig ut i regnskogen och bushen. Byarna ser för det mesta precis likadana ut som de måste ha gjort när de första européerna satte foten på Afrikas jord. Hyddorna ligger spridda huller om buller utan några egentliga gator. De vackraste är runda, som gammalidags bikupor. Somliga är gjorda av palmblad, somliga av säng och bambu, de flesta av soltorkad jera. Man stan-

nar bilen och tar några snapshots — ingenting går upp mot en "självframkallande" kaméra som "isbrytare". Snart trängs hela byns befolkning kring en, tjatrande och fnissande. Det är förvånansvärt i hur hög grad mäniskorna liknar dem på bilderna

i skolgeografin, fast man ju i brittiska områden bedriver "antinakenhetskampanjer". Männan är ofta, hälsostatinen till trots, fysiska praktexemplar, med långa smidiga muskler speglade under den svartglänsande huden. Kvinnorna tycks alltid vara sys-selsatta med något arbete — de lagar mat eller mal säd med malsten eller bär tunga bördor på huvudet. Barnen är på en gång livliga och skygga.

På det hela taget är afrikanerna mycket vinnande — man tycker spontant om dem. Men samtidigt är man stark medveten om de kulturella och språkliga skillijemurarna. Upphörligt kommer man på sig med att undra hurudana de där mäniskorna är innerst inne — vad som försiggår i huvudet på dem bakom det breda vita leende varmed de hälsar framlingarna från ett fjärran land.

Att färdas med bil på urskogsvägar är en sällsam upplevelse. Aldrig en utsikt — bara vägen framför kylanen, och urskogen som reser sig hög på ömse sidor, en kompakt mur av buskar, lianer och träd; möjlingen här och där en liten röjning med en torftig maniok- eller bananodling eller kanske en begravningsplats. Efter en stund får man en stark känsla av att bakom dessa urskogsmurar gömmer sig mycket som man inte förstår och aldrig kommer att förstå.

Och det gör det otvivelaktigt ock-

så.

Många värdiga, västerländskt bildade ämbetsmän i det svarta Afrika har invecklade rituella tatueringar i ansiktet. Jag minns en talför och väl-

talig minister i norra Nigeria som var

full av bitande sarkasmer om USA:s utrikespolitik — och hade tatueringar också allt detta andra tillfalla eder."

i ansiktet som kom honom att se ut som en katt. Dessa rituella tatueringar utförs under hemliga ceremonier. Hunder skärs upp och het aska gnids in i sären — en smärtsam procedur, får man förmoda, men att skrika eller töna anses nesligat.

M

YCKET annat som efter våra begrepp är sällsamt och fasansfullt försiggår bakom urskogsmurarna. För inte längre sen störtade ett flygplan i den nigerianska regnskogen. När undersökningsexpeditionen kom fram var de förolyckades kroppar huvudsakligen huvudena hade försvarat in i urskogen. Urskogsafrikaneas gemytliga indolens kan plötsligt förbrytas i ett vilt besinningslös barbari — det har också sett i Kongo.

Ändå är afrikanerna på många sätt mera civiliserade än vi. Jämfrö med våra krig är stamkriget i Afrika ride-derliga; blodutgjutelsen begränsas i allmänhet enligt en tyd överenskommelse till ett minimum. Men vad som intresserar oss här är inte huruvida afrikanerna är bättre eller sämre än vi; det är att de är annorlunda.

Olikheten visar sig också i ett poli-

tiskt system, som visserligen har lånat ytter former från både öst och väst, men som till sitt väsen är genuint afrikanskt. I Afrika är politiken den enda väg som står öppen för den årelystne. De studerande vid universitet och högskolor siktas sällan på att bli ingenjörer eller affärsman eller läkare. De flesta vill bli politiker eller ämbetsmän.

Dr Kwame Nkrumah, Ghanas pre-

sident, manar sina anhängare: "Söllken först efter politikens rike, så skall också allt detta andra tillfalla eder."

Däribland, kunde han tillägga, skinande limousiner, badkar av italiensk marmor och stearopygiska älskarinnor — i Afrika har stussen samma symbolista innebörd som barnen har i vår kultursfär, och lösbehag härs, följdriktigt nog, inte framtill utan baktill. Det nya Afrikas politiker har tagit de forna koloniala herrarnas palats i arv. De har också ärvt deras möjligheter att sko sig på sina ämbeten. Och det är just vad de gör — på enstaka undantag nä, exempelvis Nigerias premiärminister, sir Abubakar Balewa* (en av de mest imponerande personligheter jag har träffat under mina resor).

"Dash" är det vedertagna ordet för motor i alla de tidigare brittiska områdena, och *dash* ges och tas med entusiasm överallt i det tropiska Afrika. En hög ämbetsman i Ghana har på kort tid lagt sig till med tre hus och fem bilar samt feta bankkonton i Schweiz och London. Men det har inte skadat honom det allra minsta som politiker. Att ha mottagit mutor i en sådan magnifik skala är högst beundransvärt — och följaktligen en politisk tillgång.

Ty vad som anses omoraliskt i Västerlandet anses inte omoraliskt i Afrika. Till och med mycket som i Västerlandet skulle verka enbart löjeväckande, får i Afrika på något sätt en vettig politisk funktion. Jag tänker till exempel på den "välkomsthälsning till Osagyefo" som jag blev vittne till vid en korsväg några kilometer utanför Accra.

President Nkrumah tycker om att klädda kvinnor, sjöng "Kwame, Kwame, vår Osagyefo nalkas". Alltemellanåt kom en motorcykelpolis förbi-smatrände, och de väntande ropade i glad upphetsning till varann: "Vår Osagyefo kommer."

Till sist — strax före solnedgången — kom han verkligen, i klargrön li-

mousine och en vit linnekostym, påminnande om de brittiska generaluniformernas uniform. Han steg ur och gick mellan sina jublade undersåtar fram mot Oblogohövdingen, som skrek att honom med hög, vredgad röst och hällde ut halva innehållet i kirschbutiken på marken för att blinda de hädangångnas andar. När Osagyefon vände sig bort passade hövdingen på att blidka sin egen förtigande genom att halsa en jättekunk ur buxten. Sen åkte vi in till stan alle-sammans, förbi skaror av barn som kantade vägen med plakat som förfannade: "Vi älskar vår Osagyefo." Detta spektakel upprepades var gång Nkrumah varit borta från huvudstaden några dagar för att förvalta sitt politiska pund i landsorten.

Det är, åtminstone för mig, något underligt irriterande med Ghana och dess president. "Nkrumahismen", vars lag och evangelium ghanaianerna i hoffulla stora bokstäver manas att LÄSA, LÄRA OCH SMÄLTA, är helt enkelt gammal utsprädd, uppvärmnd marxism. Det skulle vara lätt att göra sig lustig över Ghana och den från högsta ort underblåsta Nkrumahdyrkan. Men sedda i sitt afrikanska sammanhang har Nkrumahs förehavanden en viss logik. Vad Nkrumah strävar efter är att onskola sitt folk från "stamism" till nationalism. Därför har han krossat stamhövdingarnas makt och strävar att för hela Ghana bli vad en stor hövding var för sin stam.

Andra afrikanska ledare försöker göra detsamma. Det är därför man möter enpartisystemet och personlighetskulpen överallt i Afrika, oavsett om regimen är öst- eller västorienterad. Nödvändigheten att ersätta stam-

känslan med nationalkänsla förklarar den unga afrikanska nationalismen, som visserligen tar sig en del absurd uttryck, men som också tjänar som en damm mot den kommunistiska imperialismen.

Ingen afrikansk ledare, han må endast följa Sovjetlinjen aldrig så troget, är beredd att göra sitt land till en foglig Sovjetstatlighet efter östeuropeiskt mönster. Nkrumah i Ghana, Sekou Touré i Guinea och Modibo Keita i Mali har alla lystrat till Moskvas locktoner, men de är inte bara personligen fångar och ärelystna, de är också uppriktiga afrikanska nationalister, och har inte minsta lust att blirena marionetter, som exempelvis Rumäniens Gheorghiuende.

Det hindrar emellertid inte att på många håll i Afrika klockan snart kan klämma för allt västerländskt inflytan- de och alla västerländska intressen. Ty den nationalistiska medaljens fransida heter rashat. I Sydafrika har boerna med sin apartheidpolitik systematiskt förfredrat och förbittrat de 9,5 miljoner afrikander som utgör tre fjärdedelar av landets befolkning. Hur djupt och glödande rashatet är på ömse sidor fick jag en skrämmande glimt av en kväll i Johannesburg, när jag skulle sammanträffa med en afrikansk nationalistledare hemma hos en vit god vän.

Jag tog en taxi och chauffören, en

blond boer, visade sig vara pratsam.

Han hade varit vid polisen, berättade han, men slutade sedan han blivit

skjuten i magen under en razzia efter

vapen i en afrikansk "location".

*) Se "Nigeria" — kolonin som var mögen för friheten", Det Bästa maj 1961.

Jag frågade varför afrikaterna gömde vapen. Chauffören vände sig om i förarsätet och gav mig en häpen blick. "För att släss mot oss, så klart!" sa han. "Varför annars?"

När vi kom fram bad jag chauffören vänta, och gick genom den mur omgärdade trädgården till min vänshus, där jag blev föreställt för den afrikanska ledaren. Han hade ett nobelt ansikte, men förgränt och bitert. Hans bildning var självförfärvad, men han hade i hög grad ordet i sin makt och var uppenbarligen mycket intelligentare än taxichauffören som väntade på mig utanför. Med en fråtanade men underligt operosnlig skärpa beskrev han en svart mans tillvaro i den vita männen Sydafrika — där han inte har några som helst politiska eller ekonomiska rättigheter, inte får ha någon fast egendom och bara får förtjäna sitt bröd som vanlig arbetare. Han berättade om de förödmjukelser han själv fått utstå som politisk fänge — han hade nrys frigivts.

"Jag kan förstå att ni hatar Verwoerdregimen," sa jag. "Men hatar ni afrikener alla vita mänskor över huvud taget?"

Det blev en kort tystnad. Så svarade han: "*We hate your bloody guts!*" (Milt översatt: "Vi hatar er med hull och här.")

När jag kom ut satt förearen vid ratten och sov. Jag väckte honom, och han återfick snabbt sin talförhet. Han berättade att han hade varit med vid massakern i Sharpeville sistidna mars — polisen dödade då 70 afrikener,

demonstranter som samlats kring polisstationen. "Vi är i krig redan," sa han. "Det är att döda eller dödas, precis som i andra krig. Skillnaden är bara att en massa av dom här idioterna inte begriper det ännu."

"Für sent" är ett uttryck som jag hörde jämt och ständigt i Sydafrika. Boerregimen har sprängt alla broar mellan raserna. "Afrika åt afrikanner" har blivit de svartas fältrop, och det betyder: "Sparka ut den vite mannen."

Där rashatet ännu inte har fått insteg kan det piskas fram. Det är betecknande att kommunisterna i sin Kongopropaganda framförallt har skjutit in sig på de vita. Det är också betecknande att mordet på Lumumba blev signalen till kommunistinspirade "anti-vita" demonstrationer, inte bara i Afrika, utan bland icke-vitorna i världen.

Rashat är ett högeffektivt vapen, och det skulle utan tvivel kunna utnyttjas av kommunisterna med för Väst förhärjande politiska verkningsar i Afrika. Men Sovjetledarna bör hålla i minnet att det är ett tweegat vapen. Overallt i Afrika märker man den skarpa rivaliteten mellan ryssarna och kineserna om övertaget inom den kommunistiska världen. Ryska och kinesiska "rådgivare" snäser varandra offentligt och motarbetar varann så gott de kan. Innan ryssarna på allvar tillgriper rashatet som vapen mot Väst i Afrika, bör de nog betänka att ryssarna också är vita — kineserna däremot inte.

Är det okvinligt att vara intelligent?

Kvinnorna behöver ingalunda dölja sin intelligens för att göra sig mer tilldragande för mannen, säger författarinnan till denna artikel

Sammandrag ur Saturday Evening Post HANNAH LEES

Häromdagen när jag letade efter något i ett citatlexikon stötte jag på rubriken KVINNAN. Jag började läsa, och fann att inte mindre än 16 av de första 21 citaten var klart nedrätsande. Sex av dessa 16 menade att kvinnan avgjort är trevligast när hon inte öppnar munnen.

"Kvinnan har att tiga och att hemma bli," sade redan den gamle greken Aiskylos i femte århundradet före Kristus.

"Kvinnan bör i stillhet låta sig undervisas och därvid helt underordna sig", säger Paulus i första brevet till Timoteus.

"När en kvinna visar lust att skaffa sig boklig lärdom är det vanligen något fel på henne som könsvarelse", sade filosofen Nietzsche för hundra år sedan.

Ända från det att flickorna är gamla nog att börja tänka på kärlek, blir de ständigt intärtade att "karlar inte

DENNA ARTIKEL gav anledning till en hel rad upprörda insändare till Saturday Evening Post. Här är några smakprov:

"En Karl som vill ha sällskap med någon som bara glor beundrande på honom hela tiden borde gå ut med en cocker-spaniel och inte med en flicka..."

"En Karl som faller för den mä Härliga flicktypen som bara jamar med i allt vad han säger, kan varken vara intelligent eller överlägsen. Och en flicka som har behov av att bli beundrad och uppvaktad av en sån lättlurad egoist måste antingen vara kodum eller desperat!"

"... Jag tror inte någon vettig grabb har lust att gå ut och dansa med en uppslagsbok."

(Efterrycck förfäntes)

63
1961
ÄR DET OKVINNLIGT ATT VARA INTELLIGENT?

kan med klyftiga kvinnor", att "de springer så långt vägen räcker om man säger emot dem". Och eftersom alla normalt funtade kvinnor hellre vill ha kärlek än få rätt, så tar de det säkra för det osäkra och låtsas vara oskuldsfulla små våp.

En ovanligt söt gymnastitlicka som jag känner har ett stort bekymmer. Varje gång hon ska ut med någon ny pojke är hon aldeles livrädd för att han ska upptäcka hennes mörka hemlighet — att hon är en av de bästa i sin klass. När jag frågade henne varför hon var så rädd för det, såg hon medlidssamt på mig: "Jag vill ju inte skrämma bort honom med detsam-ma."

"Vad pratar du med honom om där?"
Hon log, ett brett men lite skevt leende. "Å, det gamla vanliga, du vet, om hur underbar han är. Om jag bara kan få *honom* att prata, går allting bra."

Måste det verkligen vara på det här viset? Miljoner kvinnor är i dag universitetsutbildade. Åtminstone var tredje gift kvinna är förfävyrarbetande. Hundratusentals kvinnor som kallas sig "bara hemmafruar" sköter dessutom familjens affären, gör viktiga insatser inom välgörenhetsorganisationer, deltar aktivt i kommunalpolitiskt arbete, är med i föreningar och studiecirklar och går flitigt på teatrar och konserter. Kvinnorna är ofta några steg före männen i kulturrelt avseende, därför att de tack vare männen har mer tid att ägna åt sina kulturella intressen. Att vi kvinnor sedan gör allt vad vi kan för att dölja alla de kunskaper, idéer och erfa-

En begäva mer mna sig då Mo och de tänker det på sina k och att nen. I so Ita rande

renheter som vi förvärt förefaller verkligen som ett upprörande slöseri.

Jag menar inte alls att kvinnorna ska känna sig för goda för att *vilja* verka tilldragande på mannen; jag vill bara sätta ifråga om detta verkligen är bästa sättet att göra det på. Här kan man erövra en kall — eller ens lära känna honom närmare — om man hela tiden anstränger sig till det yttersta att inte vara sig själv?

Naturligtvis är karlar själupptagna, och deras egenkärlek behöver ständigt näring för att de ska trivas. De har sannolikt ett behov av att känna sig överlägsna oss kvinnor. Men de är ju så uppbenart överlägsna på så många sätt. De har skapat ett behagligt samhälle åt oss att leva i. De uppträcker och uppfinner saker, skriver böcker och gör teaterpjäser och filmer, allt till vårt nöje och vår trevnad. Om många av dessa förräfliga manfolk tycker att de blir berövade sin manliga värdighet ifall en kvinna skulle råka veta mer än de på något område, så är det hög tid att vi kvinnor hjälper dem att inse att detta inte alls är sant.

En del psykologer menar att en begåvad och kunskapsrik kvinna kommer miljoner män att omedvetet känna sig förflyttade till barndomen igen, då Mor alltid visste och kunde allting och de själva ingenting. Men jag misstänker att när detta inträffar så beror det på att kvinnan ofta briljerar ned sina kunskaper på ett aggressivt sätt, och att det är det som skrämmar män.

I sonras var jag på en badort i norra Italien, och det var rent fascinerande att studera de franska och italiens.

kamp mellan könen. Män och kvinnor kan inte rå för att de försöker besegra varann. Det går antagligen tillbaka till den tid då den förste mannen tog den första kvinnan vid håret och släpade iväg med henne, och den första kvinnan hittade på knep att hålla honom kvar och få honom att hjälpa till att fostra upp barnen.

I dag är kampen mellan könen härda än någonsin, eftersom kvinnorna möter männen på så många av deras egna områden. Det är klart att karlarna blir föbryllade då vi inte längre visar oss vara de lydiga bruksföremål vi hittills varit i historisk tid. Det är som om en skön och hemtrevlig skinn-

fäll, som de brukat ha över fötterna för att hålla värmen, plötsligt rest sig upp från golvet och sagt: "Prata ned mig."

När en normal karl träffar en intelligent kvinna som anser sig vara hans jämliké, kan man utgå ifrån att stickor och stråն börjar ryka. Men ger detta henne verkligén någon anledning att ta till babypåk? Måste vi säga ja och amen till allting i tid och evighet för att skona de stackars karlarna? Jag tror inte det. Människan växer med svårigheterna, och nog skulle vi kvinnor, om vi ville, kunna ge karlarna en match som blev både nyttig och nöjsam för bågge parter.

En slant till Grace

Då den stormrike entreprenören John Kelly, olympisk mästare i rodd en gång i världen och far till furstinnan Grace av Monaco, avled i juni 1960 efterlämnade han ett originellt testamente — ett tolv sidor långt dokument som var undertecknat med grönt bläck till minne av hans irländska ur-

prung.

På smärtre undantag när var Kellys hustru och barn de enda arvtagarna. Hans tre svärsöner fick inte ett ör. "Jag vill inte att någon ska tro att jag har något emot svärsöner", skrev han. "Men om de är av det rätta slaget kan de försörja sig själva och sin familj, och det jag efterlämnar till mina döttrar torde kunna vara en hjälp till deras klädkonto, som — ifall de fortsätter som de begynt under sin moders sakkunniga ledning — torde bli nog så drygt."

En chaufför ärvde tusen dollar och fick löfte om att kvarstå i familjens tjänst "så länge han uppför sig ordentligt (varvid hänsyn dock bör tagas till köttets svaghet)".

"Vad mig själv anger", slutade John Kelly sitt testamente, "önskar jag endast att man faller en aktrungsfull tår vid min grav, försävit man anser att jag gjort mig förtjänt av det. Jag är säker på att ni är för kloka för att springa omkring och skvala i tid och otid. En människa med stil sörjer i sitt hjärta. När jag drar bort till de gröna ängderna eller vad som nu finns på andra sidan, så minns att jag gör det utan fruktan och — om ni nödvändigtvis ska veta det — med en viss portion nyfikenhet."

-New York Times